

[1]

№ 434

STAN KOŚCIOŁA BRASŁAWSKIEGO I PLEBANII
ONEGO NA ROZKAZ JAŚNIE OŚWIECONEGO
KSIĄŻĘCIA IGNACEGO JAKUBA MASSALSKIEGO
BISKUPA WILEŃSKIEGO CZASU GENERALNEJ
DZIEKAŃSKIEJ WIZYTY OPISANY W ROKU TYSIĄC
SIEDMSET OŚMDZIESIĄT TRZECIM

OPISANIE KOŚCIOŁA

Kościół brasławski, fundowany od najjaśniejszych regnantów polskich, jest drewniany, stary, tarcicami i gontami niedawno pobity, na froncie którego facyjata malowana z dwoma wieżyczkami, we środku dachu bania duża, w której sygnatura, dalej wieżyczka mała, na wierzchu których krzyżów żelaznych malowanych cztery. Erygowany kościół ten pod tytułem Wniebowzięcia Maryi Panny. Wchodząc do niego drzwi wielkie podwójne, futrowane, z zasuwą ze środka drewnianą. Po obu stronach babińca drzwi [l. 1v] dwoje – jedno na chór, drugie poboczne na cmentarz – futrowane, na zawiasach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym. Sufit stary i podłoga z tarcic heblowanych, pawiment kościoła tego i ściany malowane. Ołtarz wielki, koło którego kratki po obu bokach z balasami toczonemi pomalowane, z mensą murowaną, na której cymboryjum stare zameczkiem wewnętrznym zamykane. Cały ołtarz snickerszczyzną i farbami ozdobiony, gdzie na pierwszej kondygnacji obraz Wniebowzięcia Maryi Panny, na drugiej obraz Salvatoris. Po prawej stronie ołtarza wielkiego baptisterium z nakrywką cynową i łyżką także cynową. Po tym drzwi do zakrystyi na zawiasach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym, w której szafa wielka z pięcią szufladami do złożenia aparatów, z dwoma pobocznymi szafkami, przy których drzwiczki na zawiasach żelaznych, przy jednej zamek wewnętrzny. Na wierzchu pomienionej mensy szufladek na złożenie korporatów dziesięć, na których szafek trzy do stawienia kielichów. Z zakrystyi drzwi drugie na cmentarz ku plebanii, na zawiasach, z klamką i probojami, zamkiem wiszącym zamykane. Dalej za zakrystyją ambona snickerskiej roboty, za którą ołtarz na dwie kondygnacje. W niższej obraz Najśw. Panny Różańcowej, w wyższej obraz Pana Jezusa ukrzyżowanego. Po drugiej stronie kościoła ołtarz trzeci, Ś. Piotra, na drugiej kondygnacji obraz ś. Jana Chrzciciela

<u>Aparaty</u>	Ornat lamowy żółty, stary, z kolumną aksamitową [l. 2v] zieloną, do niego manipularz, welum, bursa i pałka,	N°	1	
	Ornat z materyjki ciemnozielonej, z kolumną aksamitową, do niego manipularz,	N°	1	
	Ornat adamaszkowy czerwony, z kolumną niebieską w kwiaty, galonikiem szychowym obwiedziony		1	
	Ornat drojetowy popielaty żałobny, z kolumną fioletową lamową, z stułą, manipularzem, bursą i pałką		1	
	Ornat adamaszkowy niebieski, do niego welum, bursa i pałka		1	
	Ornat aksamitowy niebieski, z kolumną ciemną aksamitową, do niego stuła, manipularz, bursa i pałka		1	
	Ornat drojetowy czarny z stułą i manipularzem		1	
	Kapa partyrowa niebieska w kwiaty białe		1	
	Kapa czerwona adamaszku ze złotem, z galonem srebrnym		1	
	Kapa czarna grodeturowa z kampaną srebrną		1	
	Burs do chorych z fioletowego kamlotu starych		2	
	Baldachim jednoręczny kitajkowy astrachanią podszyty		1	
	Antependium blaszkowe czarne z galonem srebrnym		1	
	<u>Bielizna</u>	Alb rąbkowych z korunami szerokimi, z których jedna podszyta astrachanią		2
		Alb tkackich cieńkich z korunami		3
Humerałów różnych			5	
Korporałów rąbkowych, z których jeden z kompaną złotą			2	
Korporałów holenderskiego płótna			8	
Puryfikaterzów			14	
Tuwalnia rąbkowa 1, muślinowa 1, tkackich 5			7	
Komża z płótna holenderskiego z koroną szeroką			1	
Komż tkackich używanych			5	
Obrusów tkackich			6	
Korporałów batystowych 2, z tych 1 z kampaną srebrną			2	
Ręczników do zakrystyi 6, do ołtarzów 5,		N°	11	
Pasków różnych		5		
[l. 3]		Sztuki		
<u>Księgi</u>	Mszałów dużych		2	
	Mszałów rekwizyjnych		2	
	Rytuał		1	
	Agendek		2	
	Ewangieliczek		2	

<u>Choragwie</u>	Chorągiew polna kitajkowa		1		
	Chorągwi starych, czerwona i żółta		2		
	Znaczków kitajkowych niebieskich		2		
	Znaczek kamlotowy niebieski		1		
<u>Lichtarze</u>	Lichtarzów cynowych dużych		12		
	Lichtarzów cynowych małych		4		
	Lichtarzów cyny angielskiej kosztem brackim sprawionych		6		
	Lichtarzów małych mosiężnych		2		
<u>Cyna etc.</u>	Baptisterium cynowe z wierzchem i łyżką		1		
	Ampulek cynowych 4, tac do nich 2,	N ^o	6		
	Kociołek na wodę święconą		1		
	Vascula pro oleis, sztuk		2		
	Lewaterz cynowy		1		
	Krzyż mosiężny pobielany		1		
	Krucyfiksów drewnianych		3		
	Krucyfiks procesyjonalny drewniany		1		
	Relikwiarzów		6		
	Dzwonków przy ołtarzach 2, przy zakrystyi 1, przy bursach 2,	N ^o	5		
	Żelazo do pieczenia opłatków 1, fajerka do ognia 1,	N ^o	2		
	Turybularz mosiężny		1		
	Portatelów		2		
<u>Adaucta</u>	Kielich srebrny intus pozłacany, z pateną	Grzywny	Łoty	4-ci	Sztuki
		2	6	2/4	
	Koron srebrnych przy obrazie Różańcowym,			N ^o	2
	Tabliczek srebrnych				4
	Ornat sztofowy w kwiaty, ze srebrem, z stułą, bursą i palką				1
	Takowej materyi pozostaje jeszcze na dwa ornaty sumptem teraźniejszego proboszcza				–
	Bursa do chorych szpalerowej roboty [l. 3v]				1
	Chorągiew harasowa czerwona				1
	Alb szwabskich				2

Lampa się w tym kościele zawsze nie pali, lecz według potrzeby. Pozytew jest stary, na ośm głosów, teraz wyreperowany. Cmentarz przy kościele nowemi sztachetami obwiedziony, od miasta brama na cmentarz z dwoma po bokach fortkami. Drzwi tak w fortkach, jako i w samej bramie na zawiasach

żelaznych, z zaszczepkami i probojami zamykane. Na tym cmentarzu po jednej stronie kościoła jest kościenica¹, po drugiej zaś dzwonnica tarciami niedawno obita, w której dzwonów dużych dwa.

SZPITAL

Szpital wraz przy cmentarzu, stary, ze wszystkim opadły, na nowo reperacyi potrzebujący, żadnego funduszu nie ma. Mieszka w nim dziad i kobieta kaleka. Powinność ich – kościół umiatać i dzwonić. Żyją z jałmużny.

PLEBAN

Proboszcz w. jks. Piotr Samson Toczyłowski kantor prałat i oficyjał generalny wileński; wikaryjuszów z filijalistami pięciu utrzymuje. Przy kościele brasławskim podproboszczy ks. Józef Kontowtt lat 11 zostaje i jest prowizem tego kościoła. Ma lat 34, edukował się in seminario dioecesano, wyświęcony jest w r. 1773. Wikaryjusz ks. Wawrzyniec Pobiedziński rok pierwszy jest przy tym kościele, prowizem onego nie jest, lat ma 35, wyświęcił się w r. 1773. Czuli w posłudze kościoła i do mówienia kazań zdadni. Pensyi rocznej mają pro victu et amictu złp 1200, siana wozów 20, drew wozów 70 z folwaruku plebańskiego. Przy filii Opsie – wikaryjusz ks. Wincenty Mikutowicz a prowiz kościoła brasławskiego. Edukował się in seminario dioecesano, lat ma 29. Pensyi rocznej bierze zł 300, siana wozów 20 i leguminy część pewną – według konwencyi z starostą opeskim, od którego idzie i stróż dla posługi księdza od ś. Michała do ś. Jana. Przy kościele filijalnym w Plusach – wikaryjusz ks. Dominik Dębski, [l. 4] prowiz kościoła brasławskiego; edukował się in seminario dioecesano, ma lat 35, pensyi rocznej bierze zł 200, stół i inną przyzwoitą wygodę od w. jm. pana Salmonowicza starosty pluskiego ma we dworze. Przy filii belmontskiej – ks. Józef Baranowski, prowiz pierwiej kościoła kupiskiego, teraz w Belmontcie rok drugi mieszka; edukował się in seminario dioecesano, lat ma 30, pensyi rocznej bierze złp 200 oraz ordynaryją, także zboża i legumin, jako i siana, oraz ma stróża ustawicznego. Ci wszyscy zdadni do posług kościoła, jako i do mówienia kazań.

BRACTWO

Bractwo w kościele brasławskim jest jedno, Różańcowe, wprowadzone zaraz po objęciu tego beneficium przez terażniejszego proboszcza. Dochodów bractwo to pewnych i znacznych żadnych nie ma i na kwestę nie wysyła, z

¹ Rankr. kościelnica.

skarbonki gdy nieco zbierze, potrzeby ołtarza swego opatruje. Tych przychód, jako i rozchód w osobliwy register zapisuje przy obrachunku całorocznym nazajutrz po Różańcowej Najświętszej Pannie Maryi, urzędników corocznie na schadzce sobie obiera, których, prócz innych powinności, jest obowiązkiem podczas festów bywać w kościele przytomni, z posługą wszelką kościołowi. Ołtarz bractwo to ma swój, którego sprzęt razem z kościelnym opisany. Uroczystości z odpustami ma pozwolone na Najsw. Pannę Różańcową, na Niepokalane Poczęcie Maryi Panny, na Trzech Królów, na Wniebowstąpienie Pańskie i na Narodzenie Panny Maryi.

ZAKONNICY

Zakonnicy w parafii brasławskiej są ks. ks. bazylijanie. Fundusz mają królewski na manaster, a na utrzymanie mostu do tegoż manasteru – fundusz Sapieżyński. Mieszka w tym manasterze opat tegoż zakonu i czterech przy nim kapłanów. Poddaństwa mają do 30, do tego mają obowiązek w funduszu, ażeby po dwie [l. 4v] Mszy co tydzień odprawowali na zamku brasławskim; lecz i kaplica opuszczona, i oblig nie dopełnia się. W cerkwi zaś manasterskiej nabożeństwo dobrze utrzymują, gdzie znaczne bywa ludu zgromadzenie podczas festów. Praw plebańskich nie łamią i proszeni znajdują się ku pomocy w pracach parafijalnych gotowi.

PLEBANIJA

Plebanija brasławska od kościoła może być o kroków 100, z drzewa wybudowana w r. 1752 przez śp. ks. Honestego. Do tej plebanii z cmentarza idzie ulica, z obu stron sztachetami heblowanymi oparkaniona, za tym zaś parkanem parkan drugi z obu stron. Począwszy od rogów cmentarza aż do kątów plebanii – takż sztachetowy, równie jak na cmentarzu. Z ulicy tej wchodząc do plebanii, sień z drzwiami stolarskiej roboty, na zawiasach żelaznych, z dwoma po bokach oknami. Po prawej stronie tych sieni pokojów dwa, do których drzwi dwoje stolarskiej roboty, na zawiasach żelaznych, okien dwoje i piec kaflowy stary. Po lewej zaś także pokoików dwa, z drzwiami stolarskimi na zawiasach, w nich okien s[z]klanych trzy i piec kaflowy stary. Przez te sionki sala duża, do której drzwi podwójne na zawiasach żelaznych, w sali tej piec okrągły niebieski i okien cztery. Po prawej stronie sali przysionek mały, do którego drzwi na zawiasach żelaznych i okno jedno na zawiasach. Z przysionku drzwi stolarskiej roboty na zawiasach żelaznych, z zaszczipką i klamką, do pokoiku, gdzie po prawej stronie kominek murowany, przy którym piec kaflowy niebieski. Z pokoiku tego drzwi podwójne na zawiasach żelaznych z zamkiem wewnętrznym do drugiego pokoiku, gdzie alkowa. W

obu pokoikach okien trzy. Z tego pokoiku drzwi na zawiasach żelaznych z klamką do garderóbki, z niej drugie drzwi do sali na zawiasach żelaznych, z zaszczipką i dwoma probojami, oboje stolarskiej roboty. I te dwa pokoje są mieszkaniem wikaryjuszów. Po lewej ręce tejże sali drugi przysionek z drzwiami [l. 5] na zawiasach żelaznych i okno jedno w nim. Z przysionku drzwi do pokoiku na zawiasach żelaznych, stolarskiej roboty, jak i w przysionku, gdzie wszedłszy kominek z piecem kaflowym, niebieskim, starym i okien dwoje. Dalej garderóbka, do której drzwi stolarskiej roboty na zawiasach i okno jedno. Z tej garderóbki szpiżarnia, w której drzwi dwoje, jedne z garderóbki, drugie do sali, także stolarskiej roboty, na zawiasach żelaznych. Z tej sali idąc ku dziedzińcowi drzwi podwójne stolarskiej roboty, na zawiasach żelaznych, z klamką, probojami i zaszczipką. Cały ten budynek wymoszczony tarcicami, oprócz dwóch przysionków i garderóbki. Stalowanie wszędy z tarcic, prócz jednego przysionku, nakryty gontami, reperacyi potrzebuje. Dwa kominy na dach ma wyprowadzone, a spodem sklep murowany, a drugi mniejszy bez sklepienia. Do pomienionego sklepu drzwi dwoje na zawiasach żelaznych, z klamkami i probojami żelaznymi. Wyszedłszy z sali, budynek kuchenny po lewej ręce, nad jeziorem, dranicami kryty, reperacyi lub przestawienia potrzebuje. Do którego wchodząc, drzwi na biegunach, a w sieni kuchnia; okno jedno duże i małych dwa; z sieni izba, do której drzwi na zawiasach, z probojami i zaszczipką, w środku piec krzyżowy z cegieł, a z boku tego – piec z kafli szarych i komin pod dach wyprowadzony. W izbie okien trzy i komora do złożenia rzeczy gospodarskich, w której drzwi na zawiasach, z zaszczipką i zasuwką żelazną i okienek szklanych dwa. Po drugiej stronie dziedzińca, trochę opodal, świron o dwóch piątach gontami kryty, do którego drzwi dwoje na zawiasach; z tych jedne futrowane, z klamkami i zasuwką żelazną. Za świrnem stajnia, reperacyi potrzebująca, dranicami kryta, do której wrota podwójne na biegunach, z zaszczipką i dwoma probojami. Dziedziniec ogrodzony parkanem w szuły zarzuconym, między którym brama podgniła. Przy rezydencyi tej jest ogród fruktowy, ostrokołem oparkaniony, do którego wrota stare na zawiasach. W nim drzewa owocowego do kilkudziesiąt sztuk liczyć się może, lecz przez zbytęczną nizinę i wilgoć miejsca często wymarza. [l. 5v]

FOLWARK

Folwarków pomieniona plebanija brasławska ma dwa, nazywające się jeden Muraż, drugi Wisiaty, na które fundusz królewski in archivo dioecesa-no znajduje się. Pierwszy folwark, Muraż, o ćwierć mili od plebanii, jest w jednym obrębie. Graniczy ze wszystkich stron nakoło z gruntami ks. opata brasławskiego manasterskiemi, z gruntami jw. Hilzena starosty brasławskiego

i z sznurami mieszczan brasławskich, daley z gruntami w. pana Mirskiego y z gruntami do plebanii ikazińskiej należącemi. Grunt folwarku tego rozmierzony i granice onego pewne i dyferencyja z nikim nie zachodzi. Długi i szeroki więcej na pół mili. W całej swojej cyrkumferencyi zawiera włók 43½. Do tej plebanii w miasteczku Brasławiu należą place następujące, to jest: placów trzy pod jurysdycczanami pięciu, wynoszących prętów 58, czwarty plac wedle ogrodu prętów 20, pod cmentarzem prętów 140, pod zabudowaniem plebanii, z ogródkami po obu stronach idąc od kościoła, prętów 84. Ogród także, nazwany Irszowski, zawiera w sobie prętów 158. Grunt folwarkowy, na trzy zmiany podzielony, zawiera w sobie oromej ziemi włók 4 morgów 24, sianozęci włók 2 morgów 25, lasu drobnego włók 3 morgów 8, ziemi nieużytecznej i błota włók 4 morgów 12½, resztę włók 27 poddani trzymają. Jezioro do tej plebanii większych należy pięć, to jest: Nawiato, Cno, Pieremiece, Wojedko i Conko; mniejszych dwa, to jest: Zagnojko i Snuda. Rzeka Drujka, rzeka i jaz Wojetycza. Te wszystkie dosyć są rybne. Na wyż wyrażonych zmianach wysiewa się do 15 beczek wileńskich, to jest 90 purów, jarzynnego zboża alterum tantum. Żyto się najlepiej udaje, a jarzyna mizerna bywa. Siana w pomienionym folwarku zbiera się do 150 wozów.

Zabudowanie folwarczne następujące. Budynek mieszkalny nad jeziorem z gankiem, do którego wchodząc sień niewielka, w sieniach tych drzwi dwoje na zawiasach, z klamką i zasuwką żelazną, a po prawej stronie izba wielka, do której drzwi na zawiasach żelaznych, z klamką i zaszczipką. Okna szklane dwa, piec zielony z kominkiem, po lewej w tej izbie komora z oknem jednym, do niej [l. 6] drzwi na zawiasach z zaszczipką. Z tejże izby alkierz, w którym okien dwa i drzwi na zawiasach z zaszczipką i probojami. Z alkierza – apteczka, w której okno jedno i drzwi na zawiasach z zamkiem wnętrznym nowym. Naprzeciw przez sień – szpiżarnie dwie przegrodzone, z oknami dwoma. Do tych szpiżarni drzwi dwoje na biegunach, a przy obu zaszczipki z probojami. W tym budynku komin nad dach wyprowadzony. W tyle budynku tego, nad jeziorem, piwnica nowa na trzy piętra, słomą kryta. Na pierwszym piątrze drzwi na zawiasach, z klamką i probojami, we śródku pomost z tarcic, okno okiennicą zasuwane. Na drugie piętro drzwi także na zawiasach, z klamką i probojami, gdzie okienko małe z kratą żelazną, a w podłodze tarcicznej górnej drzwi podwójne oraz schodki do trzeciego piętra. Stamtąd idąc na dół browar przesypany, do którego wrota na biegunach z zaszczipką żelazną, dranicami kryty; w browarze słodownia, do której drzwi na biegunach, obok browaru karmnik. Dalej nad jeziorem świronek dla ptastwa, stary, przesypany. Stamtąd idąc obora nowa w czworogran stawiona, niedokończona, słomą kryta, do której idąc, po prawej stronie stajnia dylami wymoszczona. W tej przeoryn dziesięć i drzwi na zawiasach, z klamką i probojami, a po lewej stronie wozownia, także dylami wymoszczona, i do niej drzwi na zawiasach żelaznych, a

przy wozowni masztarnia. Wróciwszy się nazad, budynek gospodarski, do którego sieni, drzwi na zawiasach, z klamką, a w sieniach kuchnia bez wyprowadzonego komina. Po prawej stronie drzwi na zawiasach z klamką i zaszczipką do izby gospodarskiej, w której piec szary z kominem pod dach wyprowadzonym i okien dwa. Z izby zaś drzwi na zawiasach z klamką do komory, w której okien dwa. Po drugiej stronie sieni piekarnia z komorą. Cały ten budynek dranicami kryty. Po lewej stronie pierwszego budynku syrnica stara na czterech słupach, dranicami kryta. Obok syrnicy świronek nowy słomą kryty, dylami wymoszczony, do którego drzwi na zawiasach, z klamką i probojami. Dalej szpichrz do zsypania zboża, słomą kryty. Do niego drzwi na zawiasach, z zamkiem wewnętrznym, dylami wymoszczony. Opodal od świrna wrota na gumnisko, gdzie po lewej stronie tok do młócenia z osiecią, dalej gumno do składania zboża, stare, przesypania potrzebujące i odryn dwie starych, reparacyi potrzebują. Wszystkie pomienione zabudowania gumienne słomą kryte. Gospodarstwo w tym [l. 6v] folwarku utrzymuje brat w. proboszcza. Czeladź folwarczna jest: ciun czyli gumieny, pastuch, stróż tygodniowy, gospodyni, dziewczek dwie i ponocny z włości od pory do pory. Inwentarz folwarczny ma bydła rogatego sztuk 36, owiec 25, kóz 12, świni 25, gęsi sztuk 8, kaczek sztuk 4, kur sztuk 5 etc.

Drugi folwark, Wisiaty – jest odległy od plebanii o mil cztery, także w jednym obrębie, bez szachownic, graniczy dwoma stronami z gruntem jw. jp. Burzyńskiego wojewodzica mińskiego, z trzeciej strony z gruntami jp. Mirskiego, z czwartej z gruntami [i] jp. Wołosowskiego; granica folwarku tego z gruntami jw. Burzyńskiego łącząca się nie jest rozmierzona. Zamyka w całej swojej cyrkumferencyi włók 64. Grunt pomienionego folwarku najwięcej piaszczysty, miejscami czarnoziem, nieużytecznej zaś ziemi tak mchami, jako błotami będzie do włók kilkunastu. Lasu, prócz na opał, borów i puszczy nie ma. Sianożęci ma dość ku potrzebie dwornej. Jezior do tego folwarku należy dwa, jedno nazwane Wisiata, drugie Niedźwiadek, a te dosyć są połowne. Grunt folwarczny dzieli się na trzy zmiany, resztę poddani trzymają. Na tych zmianach wysiewa się żyta purów 62, jarzyny drugie tyle. Żyto zawsze bywa dobrze, jarzyna średnia; siana zbiera się wozów więcej 100. Dziedzinec folwarku tego dobrze oparkaniony, do którego wrota na biegunach z daszkiem i fortką. Budynek mieszkalny nowy, drewniany, dranicami kryty, do którego wchodząc drzwi na zawiasach z klamką do sieni. Sieni po prawej stronie, drzwi także na zawiasach z klamką, krukami i probojami do izby białej, w której po lewej stronie kominek i piec z kaffi kafowo poliwanym nowy, i okien z kwaterami zasuwaniem dwa. Także po lewej stronie komora z oknem jednym, a do niej drzwi na zawiasach, z klamką i probojami. Z tejże izby – alkierz, do którego drzwi na zawiasach z zaszczipką i probojami, i okien dwa. Z tego alkierza apteczka, w której okno jedno i drzwi na zawiasach z klamką i

z zamkiem wewnętrznym. W izbie pierwszej podłoga z tarcic, a komora, alkierz i apteczka ziemią wysypane. Po lewej stronie sieni drzwi na zawiasach z klamką do izby czeladnej, w której piec piekarniany, okno szklane duże jedno, a małych trzy. Z izby tej drzwi na zawiasach żelaznych do komory. Stamtąd wyszedłszy, po lewej ręce w sieniach przepierzenie, [l. 7] za którym kuchenka, dalej drzwi do szpiżarni, w której okno jedno. Po prawej stronie tego budynku szpichrz na dwa piętra, słomą kryty, do którego drzwi dwoje na zawiasach, z klamkami i probojami. Od tego szpichrza idąc, po prawej stronie lodownia nowa, dranicami kryta, do niej drzwi na biegunach, z klamką żelazną, z zamkiem wewnętrznym. Niedaleko od lodowni odryna słomą kryta, gdzie wrota na biegunach, w końcu której świronek mały i stary, do niego drzwi na biegunach, z klamką i dwoma probojami. Stamtąd wróciwszy się ku budynkowi, po prawej stronie sernica nowa dranicami pokryta, na dwa piętra, do której drzwi dwoje stolarskiej roboty na biegunach, z żelaznemi klamkami i probojami. Obok tej sernicy świren o dwóch piętrach dranicami kryty, nie bardzo stary, mający drzwi dwoje na biegunach, z klamkami i probojami. Naprzeciw tego świrna w dole browar stary dranicami kryty, do niego wrota podwójne na biegunach, z klamką i dwoma probojami, do tego browaru jest nowo przystawiona łaźnia i słodownia, w której piec gliniany z kapturem i drzwi na biegunach. Za browarem sadzawka dla ptastwa wkoło oparkaniona. Stamtąd idąc naprość wozownia nowa dylami wymoszczona, do której wrota podwójne na zawiasach z klamką. Obok tej stajnia dylami wymoszczona, gdzie także wrota na zawiasach żelaznych i z klamką. Obok tej stajni obora, w której chlewów dziewięć. Przy oborze stajenka, w której wrota podwójne na biegunach na gumnisko, na którym gumno stare podgnięte. Dalej drugie gumno, nowe, z osiecią. Wszystkie te budowle dobrze są oparkanione. W końcu budynku mieszkalnego, nad jeziorem, warzywnia, do której drzwi z klamką i probojami, słomą kryta. Urzędnik nie utrzymuje się, ponieważ folwark ten jest w arendzie. Podymnego, które włość składa i czopowego na rok z obudwóch folwarków złp 338 gr 3, młynowego zł 6, subsidii charitativi zł 202 płaci się.

OPISANIE STANU PODDANYCH

Plebanija brasławska ma poddanych 62, a w szczególności jurysdycczan 6, któ[rych] powinność kościołowi służyć. Bojar 14, ciągłych 37, ogólników za kontraktami 5. Tych należyta powinność w tabeli wyraża się, osobliwsza zaś bojar i ciągłych w inwentarzu ostatnim dodana jest ta: iż ci na młóćbę dworną kolejną aż do skończenia wszystkiego zboża swojemi dniami chodzić powinni, tudzież reperować budynki i dachy stare folwarczne, jako też i zboże do młynu na potrzebę dworną i browarną w dniach swoich dowozić są obowiązani. Ciz dawnym zwyczajem ponocne kolejno odbywają. [l. 7v]

<i>Tabela do plebanii brasławskiej należących poddanych,</i>											
Liczba gospodarzów	Ludność		Majątek						Grunt		Folwark Muraża
	Męskie	Białogłowskie	Konie	Woły	Krowy	Owce	Kozy	Świnie	Włóki	Morgi	<u>Wieś Karolina</u>
	Osoby		Sztuki						Siedziebne		
1	2	3	4	–	2	9	2	4	1	–	Michał Puzyrowski
2	5	3	3	–	4	8	2	3	1	–	Konstanty Poźniak
											<u>Zaścianek Rubieża</u>
3	6	3	3	–	4	5	4	5	1	–	Jan Turok
											<u>Zaścianek Czekałowszczyzna</u>
4	4	2	4	–	4	5	1	5	1	5	Jakub Turok
											<u>Wieś Plebańce</u>
5	3	2	4	–	3	5	2	5	1	–	Gabryel Rudź
6	3	3	4	–		4	2	6	1	–	Kazimierz Rudź
7	3	3	3	–		4	2	4	1	–	Antoni Gog
8	6	4	5	1		10	3	7	1	–	Symon Gawiński
9	3	2	4	–		5	2	3	1	–	Michał Turok
10	2	3	3	–		5	2	3	1	–	Chwiedor Łapyr
11	5	5	4	–		10	4	5	1	–	Józef Zielenkowski
12	5	5	4	–		5	3	5	1	–	Kazimierz Łapyr
13	4	4	5	–		5	2	5	1	–	Antoni Suwiek
14	3	4	4	–		5	3	5	1	–	Tomasz Suwiek
15	3	5	4	–		6	3	5	1	–	Łazar Turok
	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	Pustoszą po Karpiu Łapyrze czyni zł

z wyrażeniem ich majątku i powinności

	Robocizna		Dan pieniężna						Dziakło			Len
	Pańszczyzna co tydzień	Gwałty na rok	Czynsz		Podymne		Podrożczyz- na ryska		Gęsi	Ku- ry	Jajca	Do przę- dzenia
	Dnie		Zł	Gro- sze	Zł	Gro- sze	Zł	Gro- sze	Sztuki			Na talki
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	1	40	
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	1	40	
bojar	–	12	68	8	6	2	32	–	1	1	40	1
bojar	–	–	130	–	–	–	–	–	1	2	40	1
bojar	–	12	68	8	6	2	32	–	1	2	40	1
bojar	–	12	68	8	6	2	32	–	1	2	40	1
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	2	40	1
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	2	40	1
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	2	40	1
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	2	40	1
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	2	40	1
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	2	40	1
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	2	40	1
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	2	40	1
ciągły	4	12	24	–	6	2	16	–	1	2	40	1
–	–	–	120	–	–	–	–	–	–	–	–	–

											<u>Zaścianek Raczuński</u>
16	3	2	4	–	4	5	3	4	1	–	Maciej Puczyński
17	1	1	2	–	2	3	2	3	–	15	Jan Sieńko
											<u>Wieś Raczuny</u>
18	4	3	3	–	3	5	2	3	1	–	Michał Łapyr
19	4	3	4	–	2	4	2	5	1	–	Jan Chodźko
20	4	3	4	–	3	3	–	5	1	–	Jan Łabudź
21	5	4	3	–	3	5	–	5	1	15	Chwiedor Puczyński
22	1	1	1	1	1	2	1	1	–	15	Maksim Chmielnicki
23	4	3	4	1	3	5	3	3	1	15	Stanisław Żuk
24	2	1	2	–	–	2	1	2	–	15	Jerzy Chmielnicki
											Ditto. Za dwa ostrowia na jeziorze Niespiz płacą
										15	W Karolinie austeryja Ditto. Przewóz czynią Ditto. Młyn wietrzny
											Karczma wjezdna w Raczunach
											Karczma wjezdna, Rzeszotka nazwana

bojar	–	12	68	8	5	2	32	–	1	2	40	1
bojar	–	6	34	19	6	2	16	–	1	2	40	1
ciagly												
ciagly												
ciagly												
bojar												
ciagly												
ciagly												
bojar												
	–	–	20	–								
	–	–	1080	–								
	–	–	100	–								
	–	–	200	–								

<i>Tabela do plebanii brasławskiej należących poddanych,</i>											
Liczba gospodarzów	Ludność		Majątek						Grunt		Folwark Wisiaty
	Męskie	Białogłowskie	Konie	Woły	Krowy	Owce	Kozy	Świnie	Włóki	Morgi	<u>Wieś Wisiaty</u>
	Osoby		Sztuki						Siedziebne		
1	5	4	2	–	3	2	3	4	–	15	Prokop Żuk
2	3	5	5	–	7	8	2	5	2	–	Stefan Żuk
3	5	3	3	–	3	3	2	3	–	15	Stefan Aułas
4	6	4	3	–	1	1	1	1	1	–	Janko Aułas
5	6	5	3	–	2	3	1	1	1	–	Bazyli Pietkiewicz
6	3	2	1	–	1	4	2	3	–	15	Stefan Gasiucionek
7	3	3	3	–	4	5	2	5	1	–	Symon Jurszewicz
8	5	1	1	–	–	–	–	1	–	15	Jachim Aułas
9	–	–	–	–	–	–	–	–	–	15	Moskal za kontraktem
											<u>Zaścianek Bindryna</u>
10	3	2	3	–	7	6	3	5	4	15	Nowicki za kontraktem
											<u>Zaścianek Zarzecze</u>
11	2	3	3	–	2	6	1	3	1	–	Józef Aułas
											<u>Wioska Isakowce</u>
12	4	5	2	–	2	4	2	4	–	15	Michał Suchowski
13	4	3	2	–	2	4	1	2	–	15	Andrzej Suchowski
14	2	4	1	–	1	–	–	1	–	15	Tomasz Suchowski
15	3	3	2	–	4	4	2	4	–	15	Stefan Szakniel
16	4	2	2	–	3	4	1	3	–	15	Ignacy Suchowski
17	2	2	5	–	2	3	2	3	–	15	Chwiedor Gasiucionek

z wyrażeniem ich majątku i powinności

	Robocizna		Dan pieniężna						Dziakło		Len
	Pańszczyzna co tydzień	Gwałty na rok	Czynsz		Podymne		Podrożczyzna ryska		Kury	Jajca	Do przędzenia
	Dnie		Zł	Grosze	Zł	Grosze	Zł	Grosze	Sztuki	Na talki	
ciągły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
bojar	–	24	149	–	12	–	16	–	4	40	3
ciągły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciągły	2	12	36	–	6	–	16	–	2	20	1½
bojar	–	12	78	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciągły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciągły	2	12	48	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciągły	2	12	18	–	6	–	–	–	–	–	–
ogólnik	–	–	40	–	–	–	–	–	–	–	–
ogólnik	–	–	144								
ciągły	2	12	24	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciągły	2	12	16	–	6	–	15	–	2	20	1½
ciągły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciągły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciągły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
bojar	–	12	17	–	6	–	16	–	2	20	1½ [1.9]
ciągły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½

18	2	4	2	–	3	4	2	4	–	15	Jozef Szakniel <u>Zaścianek Sierzbiczka</u>
19	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	Iwan Moskał, za kontraktem <u>Zaścianek Ogonie</u>
20	3	4	3	–	2	6	2	5	–	22½	Michał Puczyński
21	2	3	2	–	3	5	1	5	–	22½	Łukasz Jursza <u>Wieś Wołczki</u>
22	5	4	4	–	5	5	3	4	–	15	Illuk Gasiucionek
23	4	2	4	–	3	5	1	2	–	15	Józef Gasiucionek
24	4	2	2	–	1	–	–	–	–	15	Gabryel Rudź
25	3	4	4	–	6	6	3	4	–	15	Stefan Gasiucionek
26	4	4	4	–	5	5	3	4	–	15	Michał Łapyr
27	2	3	4	–	5	6	4	5	–	15	Piotr Rudź
28	3	1	4	–	3	5	3	4	–	15	Krzysztof Rudź
29	4	5	3	–	3	4	–	3	–	15	Janko Suwiek 1 Tamże pustosze, Gasiucionek i Łapyr <u>Zaścianek Micele</u>
30	–	–	–	–	–	–	–	–	2	–	Moskał za kontraktem <u>Zaścianek Wilkieliszki</u>
31	5	5	5	–	5	8	4	5	1	22½	Leon Szadurski <u>Zaścianek Pustelewszczyzna</u>
32	3	5	3	–	6	5	–	5	1	–	Kaziuk Puczyński Austeryja w Wilkieliszkach czyni

bojar	–	12	47	–	6	–	16	–	2	20	1½
ogólnik	–	–	48	–	–	–	–	–	–	–	–
ciagły	2	12	30	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciagły	2	12	30	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciagły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciagły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
bojar	–	12	47	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciagły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciagły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciagły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciagły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciagły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
ciagły	2	12	16	–	6	–	16	–	2	20	1½
placa	–	–	56	–	–	–	–	–	–	–	–
ogólnik	–	–	200	–	–	–	–	–	–	–	–
ogólnik	–	–	208	–	–	–	–	–	–	–	–
bojar	–	12	47	–	6	–	16	–	2	20	1½
facit			400								

OPISANIE PARAFII

Parafia brasławska, zamykająca w sobie i filijalne wydzielone parafie, graniczy z jednej strony z parafią dryświatską, z drugiej strony z parafią pelikańską, z trzeciej strony z parafią ikazienską, z czwartej na koniec z Kurlandją, skąd począwszy, wzdłuż będzie tej parafii mil dziesięć, a wszerz mil ośm. Do kościoła zaś tak parafijalnego brasławskiego, jako też udzielnie do filijalnych najdalej mil trzy od granicy każdej parafii. Kolacyja pomienionej parafii brasławskiej należy do najjaśniejszego Króla JM. Zamyka w sobie, prócz filii, miasteczko jedno Brasław, wsi 34, zaścianków 36, których odległość od kościoła w następującym sposobie wyraża się.

<i>Jw. jm. pana Hilzena wojewody mściławskiego, starosty brasławskiego</i>		Mile	$\frac{1}{4}$ mile	<i>W. jm. pana Manuzzego starosty opeskiego</i>		Mile	$\frac{1}{4}$ mile	
<u>Wioski</u>	Bielany	2	–	<u>Wioski</u>	Pliki	1	–	
	Gryszkiany	2	–		Pietkuny	1	–	
	Plauszkieta	2	–		Dukiele	1	$\frac{1}{2}$	
	Swiluki	2	–		Żwirynie	1	$\frac{1}{2}$	
	Urbany	2	–		Borowiki	1	$\frac{1}{2}$	
	<u>Zaścianki</u>	Żażony	2	–	<u>Zaścianki</u>	Dukieliszki	1	$\frac{1}{2}$
		Krasna Wieś	1	–		Borowicki	1	$\frac{1}{2}$
		Puzyry	1	–		Smokowy	1	$\frac{1}{2}$
		Pancielejki	–	$\frac{1}{2}$		<i>W. jm. pana Mirskiego podkomorzego brasławskiego</i>		
		Łapki	–	$\frac{1}{2}$		Antonowicze	1	–
Zajeleńce		1	–	Sokołowsz- czyzna	1	–		
<u>Zaścianki</u>		Żybki	1	$\frac{1}{2}$	<u>Wioski</u>	Zarzecze	1	–
		Warniszki	1	$\frac{1}{2}$		Bożnicze	1	–
		Juciszki	1	$\frac{1}{2}$		<u>Zaścianek</u>	Likuciuwsz- czyzna	1
		Żwirbliszki	1	$\frac{1}{2}$	<i>Jks. opata brasławskiego monasteru</i>			
	Kiżliszki	1	$\frac{1}{2}$	Mackiewiczze				
	Januciszki	1	$\frac{1}{2}$	Szaury	1		$\frac{1}{2}$	
	Paweliszki	1	$\frac{1}{2}$	Litowsz- czyzna	1		–	
	Kiszkieliszki	1	$\frac{1}{2}$	Mizerowsz- czyzna	1		–	
	Matyjaszyszki	1	$\frac{1}{2}$	<u>Wioski</u>				
	Puczkiniszki	2	–					
Kiszkiele	2	–						
Zahorzczyzna	1	$\frac{1}{2}$						
Kokaniszki	1	–						

		Mile	$\frac{1}{4}$ mile	<i>Jo. księżęcia Radziwiłła wojewody wileńskiego</i>	Mile	$\frac{1}{4}$ mile			
<u>Zaścianki</u>	Szaurski	1	–	<u>Wsie</u>	Zaracze	1	–		
	Łakanowsz- czyzna	1	–		Usiany	1	$\frac{1}{2}$		
	Joczowsz- czyzna	1	–		Bużany	1	$\frac{1}{2}$		
	Agoni	1	–		Miekiany	1	$\frac{1}{2}$		
	Ginkowsz- czyzna	1	–		Kruki	2	–		
							Michaliszki	1	$\frac{1}{2}$
							Struściany	1	–
<i>Do plebanii brasławskiej należące</i>									
<u>Folwark</u>	Muraż	–	$\frac{1}{4}$	<u>Zaścianki</u>	Puszkaryszki	1	$\frac{1}{2}$		
	Karolina	–	$\frac{1}{2}$		Usiański	1	$\frac{1}{2}$		
<u>Wioski</u>	Plebańce	1	–		Itany	1	$\frac{1}{2}$		
	Raczuny	1	$\frac{1}{2}$		Mackiszki	2	–		
	Rubieża	–	$\frac{3}{4}$		Gasparowsz- czyzna	2	–		
	Przewozki	1	–		Wakiciszki	2	–		
<u>Zaścianki</u>	Raczuński	1	$\frac{1}{2}$		Anżyszki	2	–		
	Czekalowsz- czyzna	1	$\frac{3}{4}$		Żwirble	2	–		
					Szewieliszki	2	–		
					Szłapaków	2	–		

Dysunitów Moskalów znajduje się w całej parafii brasławskiej do 700 osób, Żydów mieszkających w miasteczkach i po wsiach do 300 osób. Ci mają jedną szkołę w Brasławiu za przywilejem jo. księcia jm. Pasterza od roku 1771. Drugą szkołę mają w Opsie bez przywileju. Tatarów w parafii tej nie ma. Kościołów filijalnych jest cztery: 1-wszy opeski odległy od parafijalnego brasławskiego o mil 3, 2-gi pohoszczski – o mil 2, 3-ci pluski – o mil 4, 4-ty belmo[n]tski – o półtory mile od Brasławia.

FILIJA OPSA

Kościół filijalny opeski wystawiony kosztem w. jejm. pani Ciechanowiecki starościny opeskiej; drewniany, nowy, pod tytułem Ś. Jana Chrzciciela, na podmurowaniu, reperacji dachu potrzebuje. Po końcach pomie[nio]-nego kościoła facyjaty stolarskiej roboty, z dwoma wieżyczkami, na których krzyżów żelaznych cztery, a w pośrodku dachu bania, w której sygnatura. Wchodząc do kościoła drzwi podwójne, futrowane z zasuwą drewnianą, a po bokach babińca drzwi jedne na cmentarz, drugie na chór. Po prawej

stronie zakrystyja mająca dwoje drzwi. Jedne z nich z zamkiem wewnętrznym, i okno jedno duże. Po lewej stronie druga zakrystyja, w której drzwi jedne na zawiasach, okno duże z kratą żelazną, szafa [l. 10v] stolarskiej roboty duża do złożenia sprzętu kościelnego, z szufladami różnemi. Ołtarzów trzy, wszystkie na optykę malowane. Ołtarz wielki zasuwany; w pierwszej kondygnacyi obraz Pana Jezusa staroświecko malowany, w drugiej obraz ś. Jana Chrzciciela. Mensa przy tym ołtarzu drewniana, z portatyłem, na której cymborium malowane, zamykane. Ołtarz drugi Najśw. Panny Różańcowej obraz mający, a na drugiej kondygnacyi obraz ś. Piotra. Mensa przy tym ołtarzu drewniana, stolarskiej roboty, z portatyłem, na której złożona jest truna znacznej wielkości, z tafel szklanych, szlifowanych, dużych, w której są relikwije świętego Koronata z autentykami z nuncyatury; do niej są insignia męczeńskie snickerskiej roboty pozłacane. Ołtarz trzeci Ś. Antoniego, na drugiej kondygnacyi z obrazem ś. Michała. Ołtarzyk nosialny snickerskiej roboty pozłacany. Okien w kościele tym dobrych siedm, w wieżyczkach cztery. Ławki po obu stronach kościoła nowe, i przy zakrystyi. Konfesyjonałów dwa stolarskiej roboty. Sufit i podłoga w kościele tym z tarczyc heblowanych, dobre. Uroczystości z odpustem, indultem od Ś. Stolicy Apostolskiej w roku 1780 oznaczone, obchodzą się na ś. Jan Chrzciciel i na ś. Michał, na których konkurs ludzi zawsze liczny bywa. Kościół ten jest benedykowany, obrazu cudownego w nim nie ma, i obligacyi, prócz niedzielnych parafijalnych.

SPRZĘT FILII OPESKIEJ

		Waga		
		Grzywny	Łoty	¼ łoty
<u>Argenteryja</u>	Monstrancyja srebrna z promieniami i melchizedechem, pozłaczanemi, waży	8	4	–
	Puszka srebrna zewnątrz i wewnątrz pozłacana	6	–	–
	Kielich z patyną wewnątrz wyzłacany	1	13	–
	Kielich drugi z patyną wewnątrz wyzłacany	1	12	–
	Kielich podróżny z patyną wewnątrz wyzłacany	1	7	–
	Pacyfikał srebrny z promieniami pozłacany, z drzewem Krzyża Świętego	4	1	–
	Patynka czyli vasculum pro deferendo	–	–	–
	Sanctissimo do chorych, popsuta	–	3	–
	Wotywek przy obrazie Pana Jezusa, idque korona srebrna 1, tabliczek srebrnych 7, N° 8.			

[l. 11]

		Ornaty
<u>Aparaty</u>	Ornat solenny lamowy biały z kolumną zieloną, do niego stuła, manipularz, welum, bursa, palka, N°	1
	Ornat aksamitny, złotem przetykany, z stułą, manipularzem, welum, bursą	1
	Ornat bławatny biały, z kolumną czerwoną, do niego stuła i manipularz	1
	Ornat bławatny czerwony, z kolumną białą, do niego stuła i manipularz	1
	Ornat zielony z kolumną fioletową	1
	Ornat zielony z kolumną czerwoną	1
	Ornat biały stary z manipularzem	1
	Ornat kamlotowy czarny, z kolumną popielatą, do niego stuła, manipularz, welum, bursa	1
	Kapa materyi białej, stara	1
	Kapa materyi białej, stara	1
	Kapa szarszedronowa czarna	1
	Burs do chorych	2
<u>Bielizna</u>	Alba holenderskiego płótna z koroną szeroką	1
	Tuwałń holenderskich, jedna z koroną, druga bez koruny	2
	Tuwałnia stara	1
	Korporałów	7
	Puryfikaterzow dobrych	18
	Komża szwabska z koroną płócienną	1
	Komż tkackich z korunami 2, bez korun 2	4
	Obrusów do nakrywania mens ołtarzowych	7
	Ręczników mniejszych 3, większych 4	7
		Sztuki
<u>Chorągwie</u>	Chorągiew polna kitajkowa	1
	Chorągwi mniejszych – czerwona i czarna	2
	Proporców	2
	Sukno nowe czerwone na gradusy	1
	Całun czarny	1
		Sztuki
<u>Księgi</u>	Mszałów dużych	2
	Mszalik żałobny	1
	Rytualik rzymski	1
	Ewangieliczek	3
	Agendek	2

		Sztuki
<u>Cyna, miedź</u>	Puszka cynowa, dawniej ad Sanctissimum	1
	Krzyż cynowy	1
	Lichtarzyków cynowych sztuk	2
	Ampulek cynowych par 2, taca 1,	sztuk 5
	Lewaterz cynowy mały	1
	Vascula cynowe pro oleis	1
	Lichtarzów mosiężnych para 1, sztuk	2
	Turybularz mosiężny stary	1
	Fons miedziany, wewnątrz pobielany	1
	Kociołek miedziany do wody święconej	1
	Fajerka	1
	Żelazo do pieczenia opłatków	1
	Cyrkułów do hostyi i komunikantów	2
	Lampa żeściana	1
	Dzwonków przy ołtarzach i przy zakrystyi	5
	Lichtarzów drewnianych	18
Krzyż procesyjonalny	1	

Pozytew na sześć głosów nowy i dobry. Cmentarz dobrze oparkaniony i zamykany. Dzwonnicy udzielnej nie ma, ale przy kościele dzwonki niewielkie dwa powieszzone.

Szpital opatrzonej dobrze, funduszu udzielnego nie ma, mieszka w nim dwóch dziadów i dwie baby, którzy żyją z parafii.

Bractwo przy tym kościele jest tylko Różańcowe, dochodów pewnych żadnych nie ma, a z małych gdy nieco pieniędzy zbierze, kościelne potrzeby opatruje; tych przychód i rozchód w osobliwych rejestrach zapisuje się i obrachunek corocznie przy księdzu i urzędnikach czyni. Na kwestę nie wysyła do innych miasteczek, czasu kiermaszów przy swoim tylko kościele kwestuje. Urzędników corocznie obiera, których powinność kościołowi wszelką posługę i porządek czynić. Uroczystości ma z Rzymu nadane na Najśw. Pannę Różańcową, na Niepokalane Poczęcie Panny Maryi, na Trzech Króle, na Wniebowstąpieniu Pańskie i na Nawiedzenie Panny Maryi.

Rezydencyja dla ks. wikaryjusza w wygodnym jest zabudowaniu i dobrym oparkanieniu zaraz przy kościele; budynek sam mieszkalny dobry, w dachu tylko reperacyi potrzebuje. Do którego wchodząc, drzwi na [l. 12] zawiasach do sieni, gdzie po prawej stronie drzwi na zawiasach z klamką i

zaszczepką do pierwszej izby, w której piec z kafli szarych pobielany, obok którego komin, okien dwa z kwaterami. W tej izbie drzwi dwoje na zawiasach, z klamkami i zasuwkami, jedno do przystawionego niedawno alkierza, w którym okien dwa, drugie do komory, gdzie naprzeciwko okna drzwi w podłodze do piwnicy; z tej komory drzwi na zawiasach z klamką do przybudowanej garderóbki. Po lewej zaś stronie sieni, izba czeladna, w której drzwi na zawiasach z klamką, piec krzyżowy z kominem pod dach wyprowadzonym, okien dużych trzy z odsuwanymi kwaterami; stamtąd drzwi na biegunach z klamką do komory, w której okienko małe szklane. W sieni zaś dalej przepierzenie z tarczyc, za którym kuchnia, z boku której drzwi na biegunach ku dziedzińcowi, gdzie niedaleko świrna na dwa piętra dranicami kryty, do którego drzwi dwoje na biegunach z klamkami i próbojami. Obok tego świronek drugi, stary, dranicami kryty, do niego drzwi na biegunach z klamką i próbojami. Dalej stajnia na konie, przy której pod jednym nakryciem chlew. Potym odryna z wrotami na biegunach z klamką i próbojami. Dalej nad jeziorem w dole browarek stary z łaźnią, gdzie wrota i drzwi na biegunach, dranicami pokryty.

OPISANIE PARAFII

Parafia do filii opeskiej oddzielna zawiera w sobie miasteczka dwa – Opse, gdzie kościół, i Uhor. Dworów 3, wsi 32, zaścianków 26, okolic 4, których odległość od pomienionego kościoła następująca.

*W. jm. Pana Manuzzego
starostwo opeskie*

		Mile	$\frac{1}{4}$ mile			Mile	$\frac{1}{4}$ mile
<u>Miasteczka</u>	Opsa	–	–	<u>Wioski</u>	Puzewicze	1	–
	Uhor	2	–		Czerniszki	1	–
<u>Dwory</u>	Opeski	–	$\frac{1}{4}$		Olochny	1	$\frac{1}{2}$
	Bohin	2	–		Rożowo	1	$\frac{1}{2}$
	Domasze	1	–		Kumpinie	1	–
<u>Wioski</u>	Miedziuki	–	$\frac{1}{4}$		Petkuniszeki	1	–
	Jakowicze	–	$\frac{1}{4}$		Bortkuniszeki	1	–
	Kupczele	–	$\frac{1}{2}$		Poberże	1	–
	Kiemiany	1	–		Zaborniki	1	–
					Narucie	–	$\frac{1}{2}$

	Mile	$\frac{1}{4}$ mile		Mile	$\frac{1}{4}$ mile
			<u>Zaścianki</u>	Prycuwajzna	– $\frac{1}{2}$
				Podziszki	– $\frac{1}{2}$
				Junkiały	– $\frac{3}{4}$
				Berzeli	– $\frac{3}{4}$
				Jaciszki	– $\frac{3}{4}$
				Dałaryszki	– $\frac{3}{4}$
				Wejeliszki	– $\frac{3}{4}$
				Śniegiszki	1 –
				Burdaniszki	1 –
				Kuciszki	1 –
				Karszukiszki	1 –
				Kumpiński	1 $\frac{1}{2}$
				Birucie	1 –
				Jurgiszki	1 –
				Pałakity	1 –
				Komaryszki	1 $\frac{1}{2}$
				Plikiszki	2 –
				<i>Ichm. pp. Zahorskich</i>	
			<u>Okolica</u>	Chosty Wielkie	2 –
				<i>Różnej szlachty</i>	
				Chosty Małe	2 –
			<u>Okolica</u>	Arcimowicze	– $\frac{1}{2}$
				Daubary	1 –
<u>Wioski</u>	Dalekie	1 –			
	Skuryjaty	1 $\frac{1}{2}$			
	Drusiewicze	1 $\frac{1}{2}$			
	Jurewicze	1 $\frac{1}{2}$			
	Domasze	1 –			
	Romasze	1 $\frac{1}{4}$			
	Ausiuciewicze	1 $\frac{1}{4}$			
	Ejwidowicze	1 –			
	Werki	1 –			
<u>Wioski</u>	Maciesze	– $\frac{3}{4}$			
	Hałowki	– $\frac{3}{4}$			
	Budzieliszki	1 –			
	Śniegi	1 –			
	Kiemiańce	– $\frac{1}{2}$			
	Paśmiaty	– $\frac{1}{2}$			
	Purwiniszki	– $\frac{1}{2}$			
<u>Zaścianki</u>	Grodziszcze	– $\frac{1}{2}$			
	Plitnica	1 –			
	Zaborniki	– $\frac{1}{2}$			
	Rożowski	– $\frac{1}{2}$			
	Hliniszcze	– $\frac{1}{2}$			

FILIIA POHOSZCZ

Kościół filijalny pohoszczski kosztem jw. ichm. państwa Ogińskich marszałków powiatu brasławskiego postanowiony na kępie między jeziorem, na podmurowaniu, z sklepem murowanym, gontami kryty, na środku którego bania duża okrągła z oknami nakoło i z krzyżem żelaznym. Do kościoła tego wchodząc, drzwi futrowane na zawiasach żelaznych, z zamkiem wewnętrznym, gdzie wszedłszy, podłoga z cegieł, ławki po obu stronach dobre, a na prośc ołtarz na optykę malowany, z obrazem Koronacyi Panny Maryi, z mensą drewnianą i portatyłem. Po bokach pomienionego ołtarza drzwi dwoje do zakrystyi za ołtarzem przybudowanej, w której okien z kratami żelaznemi dwa i szafa z szufla-[l. 13]-dami. Okien w samym kościele okrągłych dziesięć. Odpustów nie ma i [kościół] jest tylko benedykowany. Do pomienionego kościoła dla nabożeństwa ksiądz z Brasławia zjeżdża.

SPRZĘT FILII POHOSZCZ

		Waga		
		Grzywny	Łoty	¼ łoty
<u>Argenteryja</u>	Kielich z patyną wewnątrz wyślacany, waży	2	1	–
	Ampulek para z tacą, srebrne, wewnątrz wyślacane	5	2	–
	Vascula do chorych srebrne	–	12	–
				Ornaty
<u>Aparaty</u>	Ornat na dnie białym w kwiaty rozmaite ze złotem; do niego stuła lamowa, manipularz, welum, bursa i pałka			1
	Ornat zielony aksamitny, z kolumną srebrną lamową, do niego stuła, manipularz, welum złotem haftowane			1
				Sztuki
<u>Bielizna</u>	Alb – szwabska i tkacka – z korunami szerokiemi			2
	Humerałów			4
	Tuwalnia tkacka wyszywana			1
	Tuwalni – muślinowa z koroną, a rąbkowa bez koruny			2
	Korporał rąbkowy wyszywany 1, szwabskich 9			10
	Puryfikaterzów			8
	Obrusów 4, ręczników 4,	N°		8
	Pasków			2
Chorągiewek czerwonych			2	
<u>Księgi</u>	Mszałów – łaciński i ruski			2
	Ewangieliczka			1
	Agendka			1
<u>Cyna, miedź</u>	Lichtarzów cynowych			6
	Puszka cynowa ad conservandum Sanctissimum			1
	Turybularz mosiężny			1
	Dzwonek przy ołtarzu			1
	Żelazo do pieczenia opłatków			1

Lampa się nie pali. Pozytewu nie ma. Cmentarz zaś oparkaniony dobrze i zamykany. Dzwonnicy udzielnej nie ma, lecz w wieży kościelnej jest dzwon duży jeden. [l. 13v]

OPISANIE PARAFII

Parafija do filii pohoszczyńskiej wyznac[za]ona zawiera w sobie dworów dwa, wsi siedm, zaścianków trzy, których odległość od pomienionej filii jest następująca.

<i>Jw. jp. Ogińskiego</i>		<u>mile</u>	$\frac{1}{4}$ <u>mile</u>	<i>Marszałka powiatu brasławskiego</i>		<u>mile</u>	$\frac{1}{4}$ <u>mile</u>
<u>Dwór</u>	Pohoszcz	–	$\frac{1}{4}$		Zalesie	–	$\frac{1}{2}$
<u>Dwór</u>	Marcybelin	–	$\frac{1}{4}$	<u>Wsie</u>	Jodołowicze	1	–
					Nowa Wieś	1	–
	Rymucie	–	$\frac{1}{2}$		Jodołowicki	1	–
<u>Wsie</u>	Warnele	–	$\frac{1}{2}$	<u>Zaścianki</u>	Smokowy	1	–
	Żusele	–	$\frac{1}{2}$		Rymuciowski	1	–
	Bukowskie	–	$\frac{1}{2}$				

FILIJA PLUSY

Kościół filijalny pluski postawiony z drzewa sumptem ww. ichm. pp. Sal-
manowiczów starostów pluskich – nad jeziorem, gontami kryty, na śródku
dachu kopuła, w której sygnaturka. Drzwi do tego kościoła na zawiasach z
klamką, zamkiem wiszącym zamykane. Nad temi drzwiami chórek, gdzie
okno jedno, a po bokach kościoła okien cztery i ławek dwie. Ołtarz z mensą
i portatyłem papierem malowanym oklejony, w którym obraz Najświętszej
Panny Częstochowskiej, cyborium malowane i zamykane. W boku pomie-
nionego ołtarza drzwi do zakrystyi, w której okno jedno i szafa stolarskiej
roboty z szufladami do złożenia aparatów. Kościół pomieniony jest tylko bene-
dykowany. Uroczystości zaś z odpustem od Ś. Stolicy Apostolskiej pozwolone
obchodzą się w dzień Ś. Trójcy i w dzień ś. Michała, na których jako i na inne
święta konkurs znaczny bywa, ile że w Kurlandyi bliższego nie ma kościoła.

SPRZĘT TEJ FILII

		Waga		
		Grzywny	Łoty	$\frac{1}{4}$ łoty
<u>Argenteryja</u>	Puszka srebrna, duża, wewnątrz wyzłacana	5	12	–
	Kielich z patyną wewnątrz wyzlacany	1	13	–
	Vascula do chorych pro Sanctissimo	–	13	–
	Vascula srebrne pro oleis sacris	–	15	–

[I. 14]

		Ornaty
<u>Aparaty</u>	Ornat lamowy biały, do niego stuła, manipularz, welum i palka	1
	Ornat zielony aksamitny, z kolumną srebrną lamową, do niego stuła, manipularz, welum, bursa i palka	1
	Ornat czarny adamaszkowy z stułą, manipularzem, welum, bursą i palką	1

		Sztuki
<u>Bielizna</u>	Alb – tkacka i szwabska z koroną	2
	Humerałów	2
	Tuwalnia	1
	Korporałów	6
	Puryfikaterzów	8
	Komż tkackich	2
	Obrusów tkackich	3
	Pasków	2
		Sztuki
<u>Księgi</u>	Mszał duży	1
	Mszalik żałobny	1
	Agendka jedna i ewangeliczka jedna	2
		Sztuki
<u>Lichtarze etc.</u>	Lichtarzów mosiężnych sztuk	2
	Fons miedziany	1
	Kociołek do wody święconej	1
	Ampulek cynowych z tacą sztuk	3
	Dzwonków małych	3
	Żelazo do pieczenia opłatków	1
	Krucyfiks mosiężny	1
	Lichtarzów drewnianych sztuk	10

Cmentarz pomienionej filii dobrze oparkaniony.
Dzwonnicy na nim nie ma.

OPISANIE PARAFII

Parafija do filii pluskiej wydzielona zawiera w sobie dworów 3, folwarków 3, wsi 33, zaścianków 53, z odległością od pomienionego kościoła filijalnego pluskiego niżej wyrażoną. [l. 14v]

<i>Ww. ichm. panów Salmonowiczów starostów pluskich</i>		Mile	$\frac{1}{4}$ mile		Mile	$\frac{1}{4}$ mile
<u>Dwór</u>	Pluski	–	$\frac{1}{8}$		Korzeniki	– $\frac{1}{4}$
<u>Wieś</u>	Świłomieście	–	$\frac{1}{4}$	<u>Wsie</u>	Alochy	– $\frac{1}{4}$
<u>Zaścianki</u>	Łauruczonki	–	$\frac{1}{4}$		Krasnohorka	1 –
	Petkuniszki	–	$\frac{1}{4}$		Wasilkiszki	1 –
	Wodegiany	–	$\frac{1}{4}$		Szemele	1 $\frac{1}{2}$
	Zapluski	–	$\frac{1}{4}$		Nikany	1 –
	Łuchowy	–	$\frac{1}{4}$		Łapinie	2 –
	Gurowy	–	$\frac{1}{4}$		Biżnie	2 –
	Pupieliszki	–	$\frac{1}{2}$		Kołonziszki	1 –
	Ilza	–	$\frac{1}{2}$		Zawadzkich	1 –
<i>Ww. ichm. panów Giedrojciów starostów dubinowskich</i>						Prochorów
<u>Dwór</u>	Dubin	1	–	Polepiszki	– $\frac{1}{2}$	
<u>Wsie</u>	Dubinów	1	–	Pirtynie	– $\frac{1}{2}$	
	Dubinki	1	$\frac{1}{2}$	Słomiszki	– $\frac{1}{2}$	
<u>Zaścianki</u>	Babaszk	1	–	Szemela	– $\frac{1}{2}$	
	Kruchliszki	2	–	Adamiszki	– $\frac{1}{2}$	
	Prohora	2	–	Narejkiszki	– $\frac{1}{4}$	
	Puszczowy	2	–	Cizieniszki	– $\frac{1}{2}$	
				Popieliszki	– $\frac{1}{4}$	
<i>Jw. Hilzena wojewody mściławskiego, starosty brasławskiego</i>					Niewierzyszki	– $\frac{1}{4}$
<u>Folwark</u>	Zasnudzie	–	$\frac{3}{4}$	Ragliszki	– $\frac{1}{4}$	
	Boruny	1	$\frac{1}{2}$	Ciulki	– $\frac{1}{4}$	
<u>Wsie</u>	Itały	1	$\frac{1}{2}$	Auksztoliszki	– $\frac{1}{4}$	
	Dzieruki	1	$\frac{1}{2}$	Szakieliszki	– $\frac{1}{2}$	
	Kieziki	2	–	Masłowszczyzna	– $\frac{1}{2}$	
	Bułowiszki	2	–	Nadbłocki	– $\frac{1}{2}$	
	Jakubiańce	1	$\frac{1}{2}$	Ostrowicki	– $\frac{1}{2}$	
	Łukszy	1	$\frac{1}{2}$	Kiszkieliszki	– $\frac{1}{2}$	
	Krzywoselce	1	–	Borowy	– $\frac{1}{2}$	
	Ławniki	–	$\frac{1}{2}$	Marcinkiszki	1 –	
	Rożki	–	$\frac{1}{2}$	Kowalewszczyzna	1 –	
	Łakieny	–	$\frac{1}{2}$	Szemelski	1 $\frac{1}{2}$	
	Jurany	–	$\frac{1}{2}$	Puszczowy	1 $\frac{1}{2}$	
	Kordele	–	$\frac{1}{2}$	Chudobki	1 –	
	Pawłowszczyzna	–	$\frac{1}{8}$	Błociszki	1 $\frac{1}{2}$	
				Niedźwiedź	1 $\frac{1}{2}$	
				Szakiela	2 –	
				Marcinkiszki	2 –	
				Dumeryszki	2 –	
			Płocinie	2 –		

<i>W. jm. pana Mirskiego podkomorzego brasławskiego</i>		Mile	$\frac{1}{4}$ mile			Mile	$\frac{1}{4}$ mile
<u>Dwór</u>	Obabie	1	$\frac{1}{2}$	<u>Zaścianki</u>	Plitniki	2	–
<u>Folwark</u>	Obabieński	1	–		Puszczowy	2	–
	Swebedyszki	1	–		Czarnomorki	1	$\frac{1}{2}$
<u>Wsie</u>	Kamionka	1	–	<i>W. jm. pana Mirskiego podkomorzego brasławskiego i Jm. pana Żaby łowczego brasławskiego</i>			
	Ściepulonki	1	$\frac{1}{2}$	<u>Wieś</u>	Obabie Wielkie	2	–
	Kowaliszki	1	$\frac{1}{2}$		<u>Zaścianek</u>	Hlinowka	2
	Bistrumowsz- czyzna	1	$\frac{1}{2}$	<i>W. jm. pana Żaby łowczego brasławskiego</i>			
	Kramy	2	–	<u>Folwark</u>	Żabina	2	–
	Nadwołoska	2	–	<u>Wieś</u>	Trakiele	2	–
<u>Zaścianki</u>	Kirkole	1	–				
	Wysoki	1	–				
	Ruski	1	–				
	Kowaliszki	1	$\frac{1}{2}$				

FILIJA BELMONT

Kościół filijalny belmontski kosztem jw. jp. Józefa Hilzena wojewody mściśławskiego, starosty brasławskiego jest wymurowany, gontami kryty, gdzie na środku kopuła z krzyżem, a facyjata z tarczyc, z gankiem. Drzwi do tego kościoła podwójne, na zawiasach, z zamkiem wiszącym. Posadzka z cegieł, a sufit z tarczyc na filarach¹ murowanych, ściany farbami różnymi przyozdobione. Okien wielkich dobrych w kościele i na chórze pięć, a za wielkim ołtarzem mniejsze jedno. Idąc ku wielkiemu ołtarzowi, po prawej stronie ołtarz na optykę malowany, z obrazem ś. Józefa; po lewej zaś ołtarz także na optykę malowany, z obrazem Najśw. Panny Szkaplernej, na przeciw którego ambona stolarskiej roboty, malowana. Ołtarz wielki z tarczyc, na optykę malowany, z mensą, w której portatyle i cymborium snickerskiej roboty malowane, zamkiem wewnętrznym zamykane. Obraz w pomienionym ołtarzu Trzech Królów. Po obu bokach tego ołtarza zakrystyjki dwie murowane, nad którymi chórkami dwa balasami toczonymi i malowaniem ozdobione. W kościele tym ławek stolarskiej roboty po obu stronach sześć, konfesyjonałów takichże dwa. Uroczystości z odpustem, z Rzymu ad decennium pozwolone i nadane w r. 1780, obchodzą się w dzień ś. Jana Chrzciciela, ś. Katarzyny i ś. Józefa. Kościół pomieniony jest tylko benedykowany, obrazu cudownego w nim nie ma. [l. 15v]

¹ Rankr. filararach.

SPRZĘT FILII BELMONTSKIEJ

		Waga		
		Grzywny	Łoty	¼ łoty
<u>Argenteryja</u>	Puszka srebrna z monstrancyką na wierzchu, wewnątrz wyślaczana	7	–	–
	Kielich srebrny z patyną wyślaczany	2	4	–
	Vascula srebrne do chorych pro Sanctissimo	2	–	–
<u>Aparaty</u>	Ornat czerwony rytego aksamitu ze złotem, do niego stuła z manipularzem, welum i bursa			1
	Ornat z materyi białej bogatej w kwiaty zielone, do niego stuła, welum i bursa			1
	Ornat niebieski kitajkowy			1
	Ornat kitajkowy ceglasty, z kolumną zieloną			1
	Ornat czarny kamlotowy z stułą i manipularzem			1
<u>Bielizna</u>	Alb tkackich z korunami, do nich humerały,		N ^o	2
	Korporałów			4
	Puryfikaterzów			4
	Tuwalni			3
	Obrusów tkackich			9
	Komża kuźelna			1
	Ręczników większych i mniejszych			5
<u>Cyna, miedź</u>	Lichtarzów cynowych dużych sztuk 6, małych 2,		sztuk N ^o	8
	Vasculum cynowe			1
	Kociołek miedziany na wodę święconą			1
	Ampulek miedzianych para,		sztuk	2
	Fons mosiężny z łyżeczką			1
	Dzwonków małych 2, sygnatura 1			3
	Turybularz mosiężny			1
	Krzyż procesyjonalny drewniany			1
	Krucyfiks szklany 1, drewniany 1			2
	Lichtarzów drewnianych		sztuk	6
<u>Księgi</u>	Mszał duży i żałobny			2
	Ewangieliczka			1
	Agendka			1

Cmentarz przy tym kościele nowego oparkania potrzebuje. [l. 16]

Dzwonnica na cmentarzu udzielna na trzy piętra, lecz bez dzwonów, stara i reperatury potrzebuje.

Niedaleko od kościoła budynek gontami kryty z wyprowadzonemi na dach kominami, na rezydencją dla księdza, w wygodnym jest zabudowaniu.

OPISANIE PARAFII

Parafia do filii belmontskiej wyznaczona zawiera w sobie dworów trzy, wiosek jedenaście, okolicę jedną, których odległość od pomienionego kościoła filijalnego wyraża się:

<i>Jw. jm. pana Hilzena wojewody mścislawskiego, starosty brasławskiego</i>		Mile	$\frac{1}{4}$ mile	<i>W. jp. Kwinty pisarza ziemskiego brasławskiego</i>	
<u>Dwór</u>	Belmont	—	—	<u>Dwór</u>	Myłasze 1 $\frac{1}{2}$
	Piewce	1	—		Myłasze 1 $\frac{1}{2}$
	Łupienicze	—	$\frac{1}{2}$	<u>Wioski</u>	Dziechciary 1 $\frac{1}{2}$
	Samowolce	1	—	<i>W. jejm. pani Kimborowy</i>	
	Gejlesze	1	$\frac{1}{2}$	<u>Dwór</u>	Dowiaty 1 $\frac{1}{2}$
<u>Wsie</u>	Achremowa	—	$\frac{1}{8}$	<u>Wioska</u>	Dowiaty 1 $\frac{1}{2}$
	Szakury	—	$\frac{1}{2}$	<i>Ichm. panów Ostaniewiczów</i>	
	Jejsse	—	$\frac{1}{2}$	<u>Okolica</u>	Ostaniewiczze — $\frac{1}{2}$
	Premierze	—	$\frac{1}{2}$		

Mogił, na których się parafianie chowają, prócz kościelnych cmentarzów, w całej parafii brasławskiej znajduje się do pięćdziesiąt, z tych większa połowa bez oparkanienia i krzyżów. Jarmarków w parafii tej nie ma, kiermasze zaś bywają czasu uroczystości i odpustów; dwa kiermasze z tych są najznaczniejsze w manasterze u ks. ks. bazylijanów na Narodzenie i na Zwiastowanie Panny Maryi Ruskie. W miasteczku Brasławiu jest Żyd do puszczenia krwi zdalny i w sztuce lekarskiej trochę znający się, osoba zaś, która by umiała sekretem choroby leczyć, żadna nie znajduje się. Ubogich włączających się po parafii, a osobliwie podczas kiermaszów pod kościoły przychodzących, do dwóchset liczyć można, których znieść lub w liczbie umniejszyć szczególniejszą własnością jest najwyższej zwierzchności lub własnych ich panów, których są poddanemi, lub w ich dobrach teraz zostają. Kaplicy za indultem żadnej w tej parafii nie ma. [l. 16v]

SZKOŁA

Szkoły parafijalnej ani podług rozkazu jaśnie oświeconego księcia jm. Pasterza wystawionej, ani nawet wyznaczonego na nią domu nie ma, a zatem

dyrektora i studentów przy filii belmontskiej i pohoszcskiej. Przy kościele zaś parafijalnym brasławskim i przy filijalnym opeskim są szkoły w wygodnym zabudowaniu z dołączoną pensją od jw. ks. proboszcza na utrzymanie dyrektorów do obowiązku edukowania małoletnich dzieci w czytaniu i pisaniu zdatnych. Tych szkół dyrektorowie: w brasławskiej – Ludwik Aleksandrowicz, w opeskiej – Marcin Zracewski.

Ks. Andrzej Lenartowicz dziekan brasławski,
pleban taurogiński i tauropilski, wizytator generalny, mp.
[l. 19]¹

¹ l. 17, l. 17v, l. 18, l. 18v – tušti.